

Adran 2: Gweithgareddau arolygu dilynol

Adroddiad Blynyddol 2011-2012

Cynnwys

Ysgolion cynradd	3	Unedau cyfeirio disgyblion	14
Ysgolion uwchradd	6	Gwasanaethau addysg awdurdodau lleol ar gyfer plant a phobl ifanc	15
Lleoliadau i blant dan bump oed	9	Sefydliadau addysg bellach	15
Gweithgareddau dilynol mewn sectorau eraill	12	Dysgu yn y gwaith	16
Ysgolion arbennig a gynhelir	13	Dysgu oedolion yn y gymuned	16
Ysgolion arbennig annibynnol	13	Addysg a hyfforddiant cychwynnol i athrawon	17
Ysgolion annibynnol	14	Cymraeg i oedolion	17

Fel rhan o'r trefniadau arolygu newydd a ddechreuodd ym mis Medi 2010, fe gyflwynon ni dri math newydd o weithgarwch 'dilynol' yn dilyn arolygiad:

- arfer orau;
- monitro gan Estyn; a
- monitro gan yr awdurdod lleol.

Rydym yn dal i ddefnyddio'r ddau gategori statudol y gallwn roi darparwyr ynddyn nhw. Y ddau gategori yw:

- angen gwelliant sylweddol; a
- mesurau arbennig.

Yn Adroddiad Blynyddol y llynedd (2010-2011), roeddem yn sôn am nifer y darparwyr a gafodd eu rhoi ym mhob un o'r categorïau newydd yma. Eleni, gallwn adrodd ar ddeiliannau ein hymweliadau â'r darparwyr yma yn ystod 2011-2012. Rydym hefyd yn cynnwys astudiaethau achos o ysgolion a lleoliadau i ddangos sut mae ein gweithgareddau dilynol yn helpu darparwyr i wella.

Mae'r arolygwyr yn gofyn i ddarparwyr sydd wedi cael eu barnu'n 'rhagorol' i ddarparu astudiaeth achos o'u harfer orau er mwyn tynnu sylw pobl eraill at eu harferion llwyddiannus. Rydym yn rhoi nifer o'r astudiaethau achos yma yn yr adran Arfer Orau ar ein gwefan.

Er hynny, byddwn yn ail-ymweld ag ysgolion a lleoliadau lle mae gofyn i Estyn neu eu hawdurdodau lleol wneud gwaith monitro dilynol o'r meysydd sydd i'w gwella. Maint yr heriau maen nhw'n eu hwynebu sy'n pennu nifer yr ail-ymweliadau. Mae Ffigur 2.1 yn dangos niferoedd y darparwyr lle'r oeddem wedi nodi yn ystod 2011-2012 fod angen gweithgarwch dilynol, ac yn 2010-2011.

Ffigur 2.1: Siart yn dangos nifer yr ysgolion cynradd, yr ysgolion uwchradd a'r lleoliadau lle'r oeddem wedi nodi yn ystod arolygiad craidd yn 2011-2012 fod angen gweithgarwch dilynol (ffigrau 2010-2011 mewn cromfachau)

	Cynradd	Uwchradd	Lleoliadau
Monitro gan yr ALL	36 (51)	3 (6)	31 (10)
Monitro gan Estyn	56 (43)	16 (6)	21 (7)
Gwelliannau sylweddol	8 (8)	5 (1)	-
Mesurau arbennig	6 (4)	1 (0)	-
Gwelliant â ffocws (lleoliadau'n unig)	-	-	0 (1)

Deilliannau'r ymweliadau monitro y gwnaethom yn ystod 2011-2012 sydd dan sylw yn yr adran yma o'r Adroddiad Blynyddol. Mae Ffigur 2.2 yn dangos faint o ddarparwyr gafodd eu tynnu o'r categori gweithgarwch dilynol.

Ffigur 2.2: Siart yn dangos nifer yr ysgolion cynradd, yr ysgolion uwchradd a'r lleoliadau y gwnaethom eu tynnu o'r categori gweithgarwch dilynol yn 2011-2012 ar ôl eu rhoi yn y categori gweithgarwch dilynol yn 2010-2011

	Cynradd	Uwchradd	Lleoliadau
Monitro gan yr ALL	31	6	6
Monitro gan Estyn	33	6	5
Gwelliannau sylweddol	6	0	-
Mesurau arbennig	0	0	-
Gwelliant â ffocws (lleoliadau'n unig)	-	-	1

Mae'r ysgolion a'r lleoliadau yn y mwyafrif o'r achosion wedi gwneud cynnydd da yn erbyn argymhellion yn eu hadroddiadau arolygu erbyn yr ymweliad dilynol gan Estyn neu'r awdurdod lleol. Nid oes angen rhagor o weithgarwch dilynol arnyn nhw. Er enghraifft, o'r 38 o ysgolion cynradd a'r chwe ysgol uwchradd a gafodd ymweliad monitro gan Estyn eleni, roedd 33 o'r ysgolion cynradd a chwech o'r ysgolion uwchradd wedi gwella'n sylweddol. Nid oedd angen parhau i'w monitro. Mae'r darparwyr sydd heb ddod allan o'r categori gweithgarwch dilynol naill ai:

- wedi'u symud i lefel arall, fwy difrifol, o weithgarwch dilynol o ganlyniad i fonitro gan yr awdurdod lleol, monitro gan Estyn neu ail arolygiad;
- wedi cau neu wedi uno â darparwr arall; neu
- heb gael ymweliad eto.

Ysgolion cynradd

Mae'r ysgolion cynradd rydym wedi'u tynnu o'r categori gweithgarwch dilynol yn canolbwyntio'n dda ar wella safonau a darpariaeth i'r disgyblion. Mae'r ysgolion yma wedi rhoi sylw da i bob un o'r argymhellion oedd yn eu hadroddiadau arolygu. Mae'r uwch-reolwyr a'r corff llywodraethol wedi mynd ati'n rheolaidd i adolygu cynnydd o ran rhoi sylw i'r argymhellion arolygu, ac maen nhw wedi cynnwys pob aelod o staff yn y broses. Fel arfer, mae'r ysgolion yma wedi cryfhau'r gwaith arwain a rheoli, yn enwedig systemau sicrhau ansawdd yr ysgol. Y canlyniad yw bod meysydd pwysig fel addysgu ac asesu'n fwy cyson drwyddi draw yn yr ysgolion. Hefyd, mae gwell cymorth ychwanegol ar gael i'r disgyblion y mae eu medrau llythrennedd yn wan. Mewn llawer o achosion, mae'r athrawon wedi elwa ar gyfleoedd i arsylwi arfer orau yn eu hysgolion eu hunain ac mewn ysgolion eraill.

Astudiaeth achos: Dod allan o'r categori monitro gan Estyn

Mae Ysgol Gynradd Peter Lea yn y Tyllgoed ar gyrion Caerdydd. Mae 284 o ddisgyblion yn yr ysgol, ac mae hawl gan tua 37% o'r disgyblion i gael prydau ysgol am ddim. Mae'r ganran yma'n uwch o lawer na'r cyfartaledd cenedlaethol.

Fe wnaethon ni roi'r ysgol yn y categori 'angen monitro gan Estyn' yn dilyn yr arolygiad ym mis Mawrth 2011. O ganlyniad i'r cynnydd da mae'r ysgol wedi'i wneud o ran rhoi sylw i'r argymhellion arolygu, cafodd yr ysgol ei thynnu o'r categori gweithgarwch dilynol yn ystod haf 2012.

Mae safon yr addysgu wedi gwella cryn dipyn. Erbyn hyn mae pob un o'r athrawon yn defnyddio data i fonitro cynnydd y disgyblion ac i roi cymorth ychwanegol pan fydd disgybl ei angen. Yn 2012, roedd gwelliant mawr yn y canlyniadau mewn ysgrifennu Saesneg i lefel sy'n llawer uwch na chyfartaledd y teulu o ysgolion. Un o brif lwyddiannau'r ysgol oedd lleihau'r bwlch rhwng perfformiad bechgyn a pherfformiad merched ym maes ysgrifennu. Caeodd y bwlch yn y deilliannau asesu o tua 36 pwynt canran. Yn y pynciau Saesneg a gwyddoniaeth, mae cynnydd mawr wedi bod yn nifer y disgyblion sy'n cyflawni ar y lefelau uwch, ac mae hynny'n rhoi'r ysgol yn y 25% uchaf o ysgolion sydd â niferoedd tebyg o ddisgyblion sy'n cael prydau ysgol am ddim.

Ymatebodd yr ysgol yn brydlon i argymhellion yr adroddiad arolygu, hyd yn oed cyn iddo gael ei gyhoeddi. Un ffactor allweddol yn y cynnydd mae'r ysgol wedi'i wneud oedd cynnwys pob aelod o'r staff a'r llywodraethwyr o gychwyn y broses o wneud gwelliannau. Roedd hyn yn cynnwys cysylltu llywodraethwr â phob un o'r argymhellion, a hwylusodd hyn y dasg o adolygu'r cynnydd yn rheolaidd.

Mae'r pennaeth yn dweud bod cael ei rhoi yn y categori gweithgarwch dilynol wedi helpu'r ysgol i weld bod angen rhoi blaenoriaeth i feysydd penodol. Roedd hyn yn arbennig o wir o safbwynt safonau a chysondeb y gwaith addysgu ac asesu. O ganlyniad, mae'r ysgol yn canolbwyntio'n well ar safonau a chynnydd y disgyblion wrth arsylwi gwersi, fel bod pob aelod o'r staff yn deall y disgwyliadau.

Astudiaeth achos: Dod allan o'r categori gwelliant sylweddol

Yn Aberhonddu y mae Ysgol Gynradd yr Eglwys yng Nghymru, Priordy. Mae 128 o ddisgyblion yn yr ysgol, ac mae hawl gan tua 23% i gael prydau ysgol am ddim. Mae'r ganran yma'n uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol. Mae tua 5% o'r disgyblion yn siarad ieithoedd Dwyrain Ewrop ac nid oes unrhyw ddisgyblion yn dod o gartrefi Cymraeg.

Ar ôl ei harolygiad ym mis Hydref 2010, cafodd yr ysgol ei henwi fel ysgol yr oedd angen gwelliant sylweddol arni. O safbwynt y perfformiad a'r rhagolygon gwella fel ei gilydd, cafodd yr ysgol ei barnu'n 'ddigonol' at ei gilydd. Rhestrodd yr adroddiad bump o argymhellion. Yn eu plith oedd bod angen gwella ymddygiad y disgyblion a datblygu eu medrau allweddol, sef gwranddo, ysgrifennu, rhifedd a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu, ym mhob rhan o'r cwricwlwm.

Pan aeth yr arolygwyr yn ôl i fonitro cynnydd yr ysgol ychydig dros flwyddyn yn ddiweddarach, eu barn yr adeg honno oedd bod yr ysgol wedi gwella'n arw. Cafodd yr ysgol ei thynnu oddi ar y rhestr o ysgolion lle'r oedd angen gwelliant sylweddol. Roedd ymgynghorwyr yr awdurdod lleol wedi gweithio'n agos gyda'r ysgol ac wedi cynnig digon o gymorth mewn meysydd pwysig. Roedd polisi newydd ar waith ym maes disgyblaeth. Roedd y staff, y disgyblion a'r rhieni wedi cyfrannu at y gwaith o lunio'r polisi, ac roedden nhw'n ei ddeall. Roedd llai o lawer o achosion o ymddygiad gwael. Roedd gwelliannau yn y ffordd yr oedd yr athrawon yn cynllunio cyfleoedd y disgyblion i ddatblygu ac i ddefnyddio'u medrau allweddol ym mhob pwnc wedi codi safonau mewn darllen, ysgrifennu a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu.

Mae ychydig o ysgolion yn y categori gweithgarwch dilynol wedi methu â gwneud digon o gynnydd o ran rhoi sylw i'r argymhellion arolygu. Canlyniad hyn yw y bydd yr ysgolion yma'n cael gweithgarwch dilynol mwy manwl. Nid yw'r ysgolion yma'n aml wedi gwneud digon i wella hunanarfarnu a chynllunio. Oherwydd hyn mae ansawdd yr addysgu a'r asesu'n anghyson, ac nid yw'r disgyblion yn gwneud y cynnydd y dylen nhw fod yn ei wneud.

Astudiaethau achos o arfer orau

Gofynnwn ni i dri deg o ysgolion cynradd eleni am astudiaethau achos o arfer orau, o gymharu ag 20 y llynedd. Roeddem wedi cynnwys ysgolion eleni lle'r oeddem wedi rhoi barn 'ragorol' yn un neu fwy o'r dangosyddion ansawdd. Mae'r astudiaethau achos rydym wedi'u cyhoeddi ar ein gwefan yn rhoi sylw i nifer o wahanol agweddau, gan gynnwys yr arferion gorau yn y gwaith arwain, darpariaeth ar gyfer y Gymraeg, cefnogi disgyblion mwy galluog a dawnus, a gwella safonau mewn llythrennedd.

Monitro gan yr awdurdod lleol a monitro gan Estyn

Eleni, fe nodon ni fod 48% o'r ysgolion cynradd i gael monitro dilynol. Mae hwn yn gynnydd o dri phwynt canran o gymharu â'r llynedd. Mae cyfran yr ysgolion y mae angen monitro gan Estyn arny'n nhw wedi codi o 18% i 26%.

Mae'r argymhellion yn adroddiadau arolygu'r ysgolion lle mae angen monitro gan Estyn yn ymwneud yn aml â gwella cyflawniadau'r disgyblion, yn enwedig mewn darllen ac ysgrifennu. Yn yr ysgolion yma, agweddau eraill i'w gwella yw trylwyrdd yr hunanarfarnu a rôl y corff llywodraethol fel ffrind beirniadol.

Ysgolion lle mae gofyn gwelliant sylweddol neu roi mesurau arbennig ar waith

Eleni, nododd yr arolygwyr fod gofyn rhoi mesurau arbennig ar waith neu fod angen gwelliant sylweddol ar 7% o'r ysgolion lle'r oedd pryderon difrifol am y gwaith arwain a'r safonau. Mae hwn yn gynnydd o ddau bwynt canran o gymharu â'r llynedd.

Nid yw'r un o'r ysgolion a gafodd eu rhoi yn y categori mesurau arbennig y llynedd nac eleni wedi gwneud y gwelliannau sy'n angenrheidiol i'w tynnu oddi ar y rhestr o ysgolion lle mae angen gweithgarwch dilynol. Mae'r mwyafrif o'r ysgolion yn gwneud cynnydd araf a chyson o ran rhoi

sylw i'r argymhellion arolygu. Ond nid ydyn nhw wedi dangos eto bod y gallu ganddyn nhw i adnabod y meysydd lle maen nhw'n dal i danberfformio, ac i roi sylw'n ddigon da i'r diffygion. Mae rhai o'r ysgolion yn y categori mesurau arbennig yn cael trafferth gwneud cynnydd am fod ansefydlogrwydd neu newidiadau cyson yn nhîm yr ysgol o uwch-arweinwyr.

Ysgolion uwchradd

Mae pob un o'r ysgolion uwchradd lle'r oedd angen monitro gan Estyn neu fonitro gan yr awdurdod lleol y llynedd wedi rhoi sylw i'w hargymhellion arolygu'n llwyddiannus. Maen nhw wedi cynllunio dulliau systematig da o roi sylw i'r gwendidau a gafodd eu nodi. Mae llawer o'r ysgolion yma wedi gwella'r safonau mae disgyblion cyfnod allweddol 4 yn eu cyflawni. Mae'r ysgolion wedi mynd ati i ddefnyddio data am berfformiad yn well ac i olrhain cynnydd y disgyblion yn ofalus drwy gydol y cyfnod allweddol. Mae'r athrawon wedi seilio targedau'r disgyblion unigol ar ddisgwyliadau uchel, ac maen nhw wedi trefnu mentora a chymorth addas i'r rhai sy'n debygol o dangyflawni.

Er mwyn gwella ansawdd yr addysgu, mae'r ysgolion yn mynd ati'n amlach fel arfer i arsylwi gwersi. Maen nhw hefyd wedi canolbwyntio ar wendidau penodol, fel herio'r disgyblion mwy galluog neu drwy wneud y cwricwlwm a chynlluniau'r gwersi'n fwy cyson. Mae'r gwaith o arfarnu'r gwersi yma wedi mynd yn fwy dadansoddol a gonest. Er hynny, mewn achosion prin, nid oes digon o bwyslais o hyd ar gynnydd y disgyblion. Mae'r athrawon wedi defnyddio'r broses o arsylwi gwersi fel ffordd o rannu arfer dda ar ddulliau addysgu ac asesu.

Yn llawer o'r ysgolion a gafodd eu monitro, mae gwelliannau wedi bod o ran y ddarpariaeth ar gyfer medrau, yn enwedig mewn llythrennedd. Mae'r staff wedi cydlynu eu dulliau o gyflwyno'r cwricwlwm, ac wedi dechrau canolbwyntio'n fwy manwl ar agweddau ar lythrennedd, fel sillafu ac ysgrifennu darbwyllo. Mewn un ysgol yn arbennig, mae'r adrannau fel gwyddoniaeth, hanes a daearyddiaeth wedi lleihau'r defnydd o daflenni gwaith ac wedi cynyddu'r cyfleoedd i'r disgyblion ysgrifennu darnau hir mewn amryw o wahanol arddulliau ac i wahanol bwrpasau.

“

“Mae'r athrawon wedi defnyddio'r broses o arsylwi gwersi fel ffordd o rannu arfer dda ar ddulliau addysgu ac asesu.”

Astudiaeth achos: Dod allan o'r categori monitro gan Estyn

Mae Ysgol Friars yn ysgol gyfun ddwyieithog i fechgyn a merched rhwng 11 ac 18 oed ym Mangor, Gwynedd. Mae 1,328 o ddisgyblion yn yr ysgol, gan gynnwys 235 yn y chweched dosbarth. Mae hawl gan dros 14% o'r disgyblion i gael prydau ysgol am ddim, ac mae'r ffigwr yma'n is na'r cyfartaledd cenedlaethol. Daw tua 4% o'r disgyblion o gartrefi Cymraeg, ac mae 13% o'r disgyblion yn dysgu Saesneg fel iaith ychwanegol.

Fe wnaethon ni roi'r ysgol yn y categori 'angen monitro gan Estyn' yn dilyn yr arolygiad ym mis Medi 2011. Gan fod yr ysgol wedi gwneud cynnydd da yn y gwaith o roi sylw i'r argymhellion arolygu mewn amser eithaf byr, cafodd yr ysgol ei thynnu o'r categori gweithgarwch dilynol yn nhymor yr hydref 2012.

Mae perfformiad yr ysgol yng nghyfnod allweddol 3 a chyfnod allweddol 4 wedi gwella ers yr arolygiad.

Gwnaeth yr ysgol gynnydd arbennig o dda o ran gwella'r ffordd y mae llythrennedd yn cael ei gydlynu a'i fonitro. Cafodd cydlynnydd llythrennedd newydd ei benodi, ac mae gweithgor trawsadrannol a chynllun gweithredu llythrennedd ar waith. Mae'r ysgol wedi newid ei pholisi marcio i ganolbwyntio'n fanylach ar agweddau ar lythrennedd, ac mae wedi hyfforddi'r staff mewn dulliau addysgu medrau llythrennedd.

Gwnaeth yr ysgol yr un math o gynnydd da yn y gwaith o wella ansawdd yr addysgu a'r marcio. Dros y flwyddyn mae cynnydd wedi bod yn nifer y gwersi sy'n dda neu'n well. Ac mae'r gwersi erbyn hyn yn fwy heriol, yn fwy amrywiol ac yn ysgogi'r disgyblion yn well.

Y prif ffactor sydd wedi cyfrannu at y gwelliannau yma yw'r ffaith fod y gweithdrefnau monitro ac arfarnu'n drylwyr a chyson. Mae system gynhwysfawr o hunanarfarnu gan yr ysgol sy'n canolbwyntio'n gadarn ar safonau ac ansawdd yr addysgu. Mae'r ysgol yn disgrifio'n glir yr hyn mae'n ei ddisgwyl o'r arweinwyr ac o'r staff. Mae'r arfarniadau'n cael eu seilio ar feini prawf sy'n benodol ac yn hawdd eu deall, ac mae'r ysgol wedi gwneud llawer i helpu staff i ffurfio barn sy'n fwy cyson a chywir.

Mae'r staff yn defnyddio un dull cyffredin o gofnodi arfarniadau sy'n fanwl ac yn glir, ac sy'n cynnwys ffurflen arsylwi gwersi sydd wedi'i dylunio'n dda. Mae'r deilliannau'n cael eu cofnodi mewn cronfa ddata soffistigedig. Mae'n bosibl defnyddio'r gronfa ddata i ddadansoddi'n fanwl y cryfderau a'r meysydd i'w gwella, ym mhob un o adrannau'r ysgol ac o safbwynt y gwahanol agweddau ar yr addysgu a'r dysgu. Mae unrhyw achos o danberfformio'n cael sylw cadarn. Mae'r arweinwyr ar bob lefel yn cael eu dwyn i gyfrif drwy drefniadau rheoli llinell da sydd â phwyslais cadarn.

Yn ôl y pennaeth, roedd rhoi'r ysgol yn y categori monitro dilynol wedi ysgogi'r tîm rheoli i roi cynlluniau ailstrwythuro ar waith ac i aildrefnu'r tîm o reolwyr canol. Roedd gwneud hyn yn golygu canolbwyntio'n well ar safonau, gan arwain at wella nifer o'r dangosyddion cyfnod allweddol 4. Roedd hefyd yn golygu dosbarthu'r gwaith arwain yn well, newid ansawdd y gwaith monitro'n arw a datblygu medrau'r disgyblion ym mhob rhan o'r cwricwlwm.

“

“Eleni, roedd angen ymweliad dilynol ar 54% o’r ysgolion uwchradd, sy’n gynnydd o gymharu â’r llynedd.”

Astudiaethau achos o arfer orau

Fe wnaethon ni ofyn y llynedd i wyth o ysgolion am astudiaethau achos o arfer orau. Eleni, fe ofynnion ni i wyth o ysgolion eraill am astudiaethau achos. Roedd pump o’r wyth ysgol wedi cael eu barnu’n rhagorol o safbwynt eu perfformiad presennol a’u rhagolygon gwella, ac roedd rhagolygon y tair ysgol arall yn rhagorol. Roedd hyn yn golygu bod yr ysgolion yma wedi cael eu barnu’n rhagorol mewn tri o leiaf o’r dangosyddion ansawdd, ac mewn nifer ohonyn nhw’n aml. Oherwydd hynny, roedd yr astudiaethau achos yn rhoi sylw i lawer o’r dangosyddion ansawdd, ond roedden nhw’n canolbwyntio ar y prif ffactorau a oedd wedi cyfrannu at farn a oedd yn gadarnhaol at ei gilydd. Yn eu plith oedd yr arferion gorau mewn gweithio mewn partneriaethau, datblygiad proffesiynol i ategu’r addysgu, gwella presenoldeb, a datblygu medrau’r disgyblion.

Monitro gan yr awdurdod lleol a monitro gan Estyn

Y llynedd, roedd angen ymweliadau dilynol ar tua 40% o’r ysgolion uwchradd. Roedd gofyn ymweliad monitro gan Estyn ar chwech ohonyn nhw, a gofynnion ni i’r awdurdod lleol i adrodd ar gynnydd chwe ysgol arall.

Mae pob un o’r ysgolion a gafodd eu monitro gan yr awdurdod lleol neu gan Estyn wedi gwella digon, ac nid oes angen monitro pellach arnyn nhw.

Eleni, roedd angen ymweliad dilynol ar 54% o’r ysgolion uwchradd, sy’n gynnydd o gymharu â’r llynedd. Er bod nifer yr ysgolion uwchradd sydd i gael eu monitro gan yr awdurdod lleol wedi gostwng o chwech i dri, roedd cynnydd o chwech i un ar bymtheg yn nifer yr ysgolion y bydd Estyn yn eu monitro.

Mae llawer o nodweddion da a rhagolygon gwella da fel arfer gan yr ysgolion sydd i’w monitro gan yr awdurdod lleol. Ond mae meysydd pwysig i’w gwella o ran y safonau, yn enwedig yng nghyfnod allweddol 4, ac yn aml mewn lleiafrif o’r sesiynau addysgu y gwelon ni, ac yn y broses o farcio gwaith y disgyblion.

Mae mwy o feysydd pwysig i’w gwella ym mherfformiad yr ysgolion sydd angen ymweliad monitro gan Estyn. Ond mae diffygion yn rhagolygon gwella llawer o’r ysgolion hynny hefyd. Yn aml, nid yw’r adroddiadau hunanarfarnu’n adnabod y meysydd pwysig i’w gwella, ac nid yw’r cynlluniau gwella’n ddigon heriol. Mae cyfraddau presenoldeb a medrau’n feysydd sy’n peri pryder hefyd.

Ysgolion lle mae gofyn gwelliant sylweddol neu roi mesurau arbennig ar waith

Eleni, cynyddodd nifer yr ysgolion uwchradd lle mae angen gwelliant sylweddol, o un ysgol i bump. Cafodd un ysgol ei rhoi yn y categori mesurau arbennig. Mae’r ysgol lle’r oedd angen gwelliant sylweddol y llynedd wedi gwneud cynnydd o ran rhoi sylw i’r argymhellion yn ei hadroddiad arolygu. Ond mae’n ddyddiau cynnar ar lawer o’r gwelliannau, ac felly bydd Estyn yn ymweld â’r ysgol eto i fonitro’r cynnydd.

Lleoliadau i blant dan bump oed

Yn y lleoliadau sydd wedi gwella, mae'r arweinwyr yn gwybod sut y gallan nhw wella ac mae ansawdd y profiadau dysgu'n well o lawer. Mae pwrpas cliriach i'r gweithgareddau, ac maen nhw'n fwy addas i oedrannau'r plant.

Ymhlith y dulliau gweithredu cyffredin sydd wedi helpu'r lleoliadau i ddod allan o'r categori monitro gan Estyn neu fonitro gan yr awdurdod lleol mae: cael fformatau cynllunio gan yr awdurdod lleol; cymryd golwg cyffredinol ar y dasg o ddatblygu medrau; a chymorth ychwanegol i asesu drwy arsylwi. Mae athrawon ymgynghorol wedi gweithio drwy fodolau hunanarfarnu gyda'r lleoliadau, ac wedi cytuno ar y cryfderau a'r meysydd i'w gwella. Maen nhw hefyd wedi helpu gyda'r gwaith cynllunio.

Astudiaeth achos: Dod allan o'r categori monitro gan Estyn

Mae Cylch Meithrin Penllwyn yn cael ei gynnal yn neuadd y pentref ym Mhenllwyn, ger Aberystwyth. Mae mwyafrif o'r plant sy'n dod i'r cylch yn byw yn y gymuned leol ac yn yr ardaloedd o amgylch. Daw tua hanner y plant o gartrefi Cymraeg. Mae'r cylch wedi'i gofrestru i ddarparu ar gyfer 20 o blant rhwng dwy a hanner a phedair blwydd oed. Mae'r cylch yn aelod o Bartneriaeth Datblygu'r Blynyddoedd Cynnar a Gofal Plant Ceredigion. Mae hefyd yn aelod cofrestredig o'r Mudiad Meithrin.

Fe wnaethon ni roi'r lleoliad yn y categori monitro gan Estyn yn dilyn yr arolygiad ym mis Mawrth 2011.

Erbyn eu hymweliad monitro yn ystod haf 2012, roedd yr ymarferwyr yn teimlo eu bod wedi gwneud cymaint o gynnydd sylweddol fel eu bod yn croesawu'r arolygwyr i'r lleoliad i weld y newidiadau yr oedden nhw wedi'u gwneud i'r ddarpariaeth. Ar ôl yr arolygiad cychwynnol, roedden nhw wedi rhoi sylw i awgrymiadau'r awdurdod lleol ar gyfer gwella; wedi rhoi cynnig ar ffyrdd newydd o wneud pethau; ac wedi rhoi llawer o syniadau ar waith ar ôl mynychu cyrsiau hyfforddi allanol a mewnol, sydd wedi codi safonau'r plant.

Mae'r lleoliad wedi datblygu ffordd hwylus o hunanarfarnu. Dyma un o'r prif ffactorau yn y cynnydd roedd yr ymarferwyr wedi'i wneud. Erbyn hyn mae hunanarfarnu'n rhan annatod o waith y lleoliad, ac mae'r ymarferwyr yn gwybod yn dda am gryfderau'r lleoliad a'r meysydd sydd angen eu datblygu. Mae'r pwyllgor rheoli wedi cytuno ar gynllun gweithredu addas sy'n sicrhau bod yr ymarferwyr yn mynd ati i gynnal arfer dda ac i gyflwyno newidiadau.

Mae'r plant yn cael gwell cyfleoedd i ddefnyddio'u medrau ym mhob maes dysgu. Gwnaeth y mwyafrif o'r plant gynnydd da, yn enwedig yn eu medrau llythrennedd a rhifedd. Mae system gofnodi newydd yn rhoi crynodeb clir o gyflawniadau pob plentyn, ac mae'r ymarferwyr yn diweddarau eu proffiliau ar sail eu cynnydd.

Roedd yr ymarferwyr arweiniol yn llawn cyffro ynglŷn â'r ymweliad monitro, ac yn ei weld fel profiad cadarnhaol. Dywedon nhw fod cael eu rhoi yn y categori monitro dilynol wedi canolbwyntio'u meddyliau ar y pethau roedd angen eu gwella, a bod gwneud y gwelliannau wedi cryfhau'r lleoliad a'i wneud yn lle gwell.

“

“Eleni, fe wnaethon ni wahodd 19 o leoliadau i roi astudiaethau achos o arfer orau. Mae llawer o’r rhain yn disgrifio’r arferion gorau yn y gwaith mewn partneriaethau neu’r gwaith arwain. Prin iawn yw’r astudiaethau achos o arfer orau yn y gwaith cynllunio neu asesu.”

Astudiaethau achos o arfer orau

Y llynedd, gofynnwn ni i naw o leoliadau am astudiaethau achos o arfer orau. Eleni, fe wnaethon ni wahodd 19 o leoliadau i roi astudiaethau achos o arfer orau. Mae llawer o’r rhain yn disgrifio’r arferion gorau yn y gwaith mewn partneriaethau neu’r gwaith arwain. Prin iawn yw’r astudiaethau achos o arfer orau yn y gwaith cynllunio neu asesu.

Monitro gan yr awdurdod lleol a monitro gan Estyn

Eleni, mae 21% o’r lleoliadau angen eu monitro gan awdurdod lleol, ac mae angen ymweliad monitro gan Estyn ar 15% ohonyn nhw. Y llynedd, cafodd 9% o’r lleoliadau eu rhoi yn y categori monitro gan yr awdurdod lleol, ac 8% yn y categori monitro gan Estyn. O’r lleoliadau a gafodd eu rhoi yn y categori monitro gan awdurdod lleol, mae mwyafrif ohonyn nhw wedi gwneud cynnydd da ac wedi cael eu tynnu o’r categori monitro dilynol.

O’r lleoliadau a gafodd eu rhoi yn y categori monitro gan Estyn, mae pob un wedi gwneud cynnydd da. Mae pob un ond un wedi cael ei dynnu o’r categori monitro gan Estyn. Yn y lleoliad sy’n dal yn y categori monitro gan Estyn, roedd nodweddion ansicr i’r gwaith arwain, a byddwn yn ymweld â’r lleoliad eto.

Dyma’r meysydd i’w gwella a arweiniodd at fonitro dilynol:

- y safonau wrth ddatblygu’r iaith Gymraeg a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu;
- y profiadau dysgu, yn enwedig cynllunio a darparu ar gyfer y Gymraeg a thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu, a defnyddio’r awyr agored;
- yr asesu;
- rôl y pwyllgor rheoli neu’r perchennog drwy well gwaith monitro a chanolbwyntio’n fwy manwl ar y meysydd i’w gwella; a’r
- gweithdrefnau hunanarfarnu a’r cynllunio ar gyfer gwella.

Lleoliadau lle mae gofyn gwelliant â ffocws

Mae’r categori gwelliant â ffocws yn cael ei ddefnyddio pan fydd lleoliadau’n peri pryder. Mae gofyn monitro gan Estyn unwaith y tymor arnynt.

Eleni, cafodd un lleoliad ei enwi fel lleoliad lle’r oedd angen gwelliant â ffocws. Roedd gwendidau yn nealltwriaeth yr arweinydd o’r gweithgareddau sy’n addas i blant ifanc ac yn ansawdd gyffredinol y ddarpariaeth. Cafodd un lleoliad ei osod hefyd yn y categori gwelliant â ffocws drwy fonitro gan Estyn. Mae’r awdurdod lleol bellach wedi diddymu’r cyllid mae’n ei roi ar gyfer lleoedd addysg yn y lleoliad yma.

Dim ond yn un lleoliad yr oedd angen gwelliant â ffocws y llynedd. Fe wnaeth y lleoliad yma gynnydd da yn erbyn yr argymhellion ar gyfer gwella, a chafodd ei dynnu o’r categori monitro dilynol ym mis Mawrth 2012.

Gweithgarwch dilynol mewn sectorau eraill

Mae Ffigurau 2.3 a 2.4 yn dangos nifer y darparwyr yn y gwahanol categorïau gweithgarwch dilynol yn 2011-2012 ac yn 2010-2011.

Ffigur 2.3: Siart yn dangos nifer y darparwyr lle'r oeddem wedi nodi yn ystod arolygiadau craidd yn 2011-2012 fod angen gweithgarwch dilynol (fffigurau 2010-2011 mewn cromfachau)

	Ysgolion	Unedau cyfeirio disgyblion	Gwasanaethau addysg awdurdodau lleol ar gyfer plant a phobl ifanc
Monitro gan Estyn	0 (1)	3 (1)	3 (3)
Gwelliant sylweddol	0 (0)	1 (0)	1 (1)
Mesurau arbennig	0 (0)	0 (0)	1 (1)

Cafodd un ysgol arbennig ac un uned cyfeirio disgyblion eu tynnu o'r categori monitro gan Estyn yn 2011-2012.

Ffigur 2.4: Siart yn dangos nifer y darparwyr lle'r oeddem wedi nodi yn ystod arolygiadau craidd yn 2011-2012 fod angen gweithgarwch dilynol (fffigurau 2010-2011 mewn cromfachau)

	Colegau addysg bellach	Dysgu yn y gwaith	Partneriaethau dysgu oedolion yn y gymuned	Addysg gychwynnol i athrawon	Cymraeg i oedolion
Monitro gan Estyn	0 (0)	1 (2)	2 (2)	1 (0)	0 (1)
Ail arolygiad	0 (1)	1 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Ymweliad gan arolygydd cyswllt	1 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)

Ysgolion arbennig a gynhelir

Mae tair o'r ysgolion a gafodd eu harolygu eleni'n rhagorol at ei gilydd, ac fe wnaethon ni ofyn iddyn nhw am astudiaethau achos i'w rhoi ar ein gwefan. Nid oes angen unrhyw weithgarwch dilynol ar y tair ysgol arall a gafodd eu harolygu.

Mae un ysgol arbennig a gynhelir a gafodd ei rhoi'r llynedd yn y categori monitro gan Estyn, wedi gwneud cynnydd da yn erbyn yr argymhellion yn yr adroddiad arolygu. Nid oes angen rhagor o weithgarwch dilynol arni.

Ysgolion arbennig annibynnol

Ym mhob arolygiad o ysgolion arbennig annibynnol, mae'r tîm arolygu'n llunio barn gan holi i ba raddau mae'r ysgol yn cydymffurfio â Rheoliadau Safonau Ysgolion Annibynnol (Cymru) 2003.

Eleni, llwyddodd dwy ysgol arbennig annibynnol i fodloni pob un o'r rheoliadau. Yn y ddwy ysgol arall, mae gwendidau yn ansawdd yr addysg maen nhw'n ei darparu. Y prif wendid yw nad yw'r addysgu a'r cynllunio'n ddigon da. Byddwn ni'n ymweld eto â'r ddwy ysgol yma er mwyn gwneud yn siŵr eu bod wedi gwneud y gwelliannau sy'n angenrheidiol i gynnal eu statws fel ysgol gofrestrdig.

Ysgolion annibynnol

Fe wnaethon ni nodi eleni fod arfer ragorol i'w gweld mewn dwy ysgol. Fe wnaethon ni ofyn i'r ysgolion yma am astudiaethau achos yn sôn am brofiadau dysgu, am wella ansawdd a chyfeiriad strategol, ac am effaith y gwaith arwain.

Ym mhob arolygiad o'r ysgolion annibynnol, mae'r tîm arolygu'n llunio barn gan holi i ba raddau mae'r ysgol yn cydymffurfio â Rheoliadau Safonau Ysgolion Annibynnol (Cymru) 2003.

Eleni, fe wnaethon ni gynnal arolygiadau monitro dilynol mewn tair ysgol a oedd wedi methu â bodloni pob un o'r rheoliadau yma yn arolygiadau'r llynedd. Mae pob un o'r ysgolion yma wedi gweithredu'n briodol ac wedi gwneud cynnydd da i gydymffurfio â'r rheoliadau. Erbyn hyn mae dwy o'r ysgolion yn cydymffurfio'n llawn â'r rheoliadau. Mae'r ysgol arall yn bodloni bron pob un o'r gofynion rheoleiddio.

Unedau cyfeirio disgyblion

Mae un o'r saith o unedau cyfeirio disgyblion (UCDau) yr arolygon ni eleni wedi paratoi astudiaeth achos o'i harfer ragorol o ran y cymorth a'r arweiniad effeithiol sydd ar gael i ferched ifanc sydd ar fin dod yn famau.

Mae angen monitro gan Estyn ar dair o'r UCDau. Mae angen gwelliant sylweddol ar un ohonyn nhw. Yn yr UCDau yma, nid yw'r arweinwyr a'r rheolwyr yn gwneud yn siŵr bod ansawdd y gwaith gyda'r disgyblion yn dda bob amser. Nid ydyn nhw chwaith yn defnyddio

data neu wybodaeth o ysgolion y disgyblion i gynllunio gwelliannau. Nid yw'r disgyblion i gyd yn cael addysg amser llawn nac yn cael cyfle i ddilyn cwricwlwm sy'n ddigon eang. Nid yw eu presenoldeb yn dda chwaith. O ganlyniad, nid yw'r disgyblion yn gwneud digon o gynnydd. Nid yw adeiladau tair o'r UCDau yma'n addas i'r diben.

Fe wnaethon ni fonitro un UCD y llynedd. Gwnaeth yr UCD yma gynnydd da yn erbyn yr argymhellion ar gyfer gwella. Cafodd yr uned ei thynnu o'r categori gweithgarwch dilynol.

Gwasanaethau addysg awdurdodau lleol ar gyfer plant a phobl ifanc

Fe wnaethon ni ofyn i ddau awdurdod eleni am astudiaethau achos o'r arferion gorau yn y gwaith o arwain a gwella ysgolion.

Mae gofyn sylw pellach ar bump o'r wyth awdurdod a gafodd eu harolygu, i'w helpu i wella. Mae gofyn rhoi mesurau arbennig ar waith mewn un awdurdod, ac mae gofyn gwelliant sylweddol ar awdurdod arall. Mae'r safonau'n anfoddfaol yn y ddau awdurdod yma.

Bydd Estyn hefyd yn monitro'r cynnydd yn erbyn yr argymhellion arolygu yn y tri awdurdod arall lle nad yw llawer o agweddau ar eu gwaith yn well na digonol.

Yn aml, nid yw'r awdurdodau lle mae angen ymweliadau dilynol wedi ymateb i'r argymhellion yn yr arolygiadau blaenorol. Mae llawer o ddysgwyr neu grwpiau o ddysgwyr yn methu â chyflawni gystal ag y dylen nhw. Ar ben hynny, nid yw'r awdurdodau yma'n arfarnu eu gwaith yn ddigon cadarn, ac nid ydyn nhw'n dwyn eu hunain na'u partneriaid i gyfrif yn llwyddiannus.

Sefydliadau addysg bellach

Rydym wedi cwblhau saith arolygiad o sefydliadau addysg bellach gan ddefnyddio'r fframwaith newydd. Eleni, gofynnwn ni i ddau goleg baratoi astudiaeth achos o arfer orau.

Bydd gofyn gweithgarwch dilynol mewn un coleg lle'r oedd ei berfformiad presennol a'i ragolygon gwella'n ddigonol yn unig. Bydd yr arolygydd cyswllt yn monitro cynnydd y coleg. Y llynedd, roedd angen ail arolygiad ar un coleg lle'r oedd ei berfformiad presennol a'i ragolygon gwella'n anfoddfaol. Nid ydym wedi cynnal yr ail arolygiad hwnnw eto.

Dysgu yn y gwaith

Hyd yma rydym wedi cwblhau 12 o arolygiadau o ddarparwyr dysgu yn y gwaith gan ddefnyddio'r fframwaith newydd.

Eleni, mae angen gweithgarwch dilynol mewn dau o'r darparwyr dysgu yn y gwaith.

Y llynedd, fe wnaethon ni farnu mai digonol oedd perfformiad presennol dau o'r darparwyr dysgu yn y gwaith, a bod gofyn i Estyn fonitro'r ddau. Nid ydym wedi cynnal ail ymweliad â nhw eto.

Dysgu oedolion yn y gymuned

Rydym wedi cwblhau pum arolygiad o bartneriaethau dysgu oedolion yn y gymuned gan ddefnyddio'r fframwaith newydd, ac wedi cwblhau un arolygiad sefydliadol.

Fe wnaethon ni farnu bod pedair o'r partneriaethau'n ddigonol neu'n anfoddfaol mewn un neu fwy o'r ddwy farn gyffredinol. Digonol neu anfoddfaol yw trefniadau gwella ansawdd y pedair partneriaeth. Mae gwaith arwain tair o'r partneriaethau'n ddigonol neu'n anfoddfaol. Mae dysgwyr yn cyflawni safonau digonol neu anfoddfaol mewn tair o'r partneriaethau. O ganlyniad, bydd Estyn yn parhau i fonitro cynnydd y pedair partneriaeth.

Addysg a hyfforddiant cychwynnol i athrawon

Eleni, fe wnaethon ni arolygu un darparwr hyfforddiant cychwynnol i athrawon, sef Canolfan Addysg Athrawon De-orllewin Cymru. Dyma'r arolygiad cyntaf yn y cylch arolygu presennol yma o ddarparwyr addysg a hyfforddiant cychwynnol i athrawon.

Rydym wedi barnu bod safonau'n ddigonol am nad oes gan leiafrif o'r hyfforddeion fedrau llythrennedd ddigon cadarn mewn Saesneg a Chymraeg, a bod angen gwella'u medrau cynllunio a myfyrio. Fe wnaethon ni argymhell hefyd fod y darparwr yn gwella cysondeb yr hyfforddiant ym mhob un o'r rhaglenni, a bod yr arweinwyr canol yn monitro safonau a hyfforddiant er mwyn sicrhau gwelliant yn gyflym ac yn effeithlon.

Canfuom fod y gwaith arwain yn dda at ei gilydd, a bod y rhagolygon gwella'n dda. Er hynny, gan fod y safonau a'r perfformiad presennol wedi cael eu barnu'n 'ddigonol', bydd Estyn yn monitro'r cynnydd yn erbyn yr argymhellion yn yr adroddiad arolygu.

Cymraeg i oedolion

Rydym wedi cwblhau dau arolygiad ym maes Cymraeg i Oedolion gan ddefnyddio'r fframwaith newydd. Eleni, fe wnaethon ni ofyn i'r darparwr yr arolygon ni am astudiaeth achos o arfer orau am fod ei ragolygon gwella a'i waith mewn partneriaethau'n rhagorol.

Y llynedd, ein barn oedd mai 'digonol' oedd perfformiad presennol a rhagolygon gwella'r darparwr Cymraeg i Oedolion a gafodd ei arolygu. Eleni, aethom ati i fonitro'r darparwr yma. Mae'r darparwr wedi gwneud cynnydd da yn erbyn yr argymhellion ar gyfer gwella. Nid oes angen unrhyw weithgarwch dilynol pellach arno.